

Türkiye İktisat Kongresi

20 Kasım 1922’de başlayan Lozan Barış Görüşmeleri Konferansı; Batı Trakya, Boğazlar, Musul, Osmanlı Borçları ve Kapitülasyonlar konularında İngiltere ve Fransa’nın katı tutumları nedeniyle 4 Şubat 1923’te kesilmişti. İsmet Paşa Başkanlığındaki Türk heyeti görüşmelerde bulunmak için yurda dönmüştü. İşte o günlerde Anadolu’nun her il ve ilçesinden seçilen temsilcilerin günler sürecek İzmir yolculuğu başlamıştı. Amaçları 15 Şubat 1923’te başlayacak Türkiye İktisat Kongresi’ne katılmaktı. İktisat Vekili M. Esat Bozkurt’un kırk beş gün önce gönderdiği duyurular uyarınca, her il ve ilçeden 3 çiftçi, 1 tüccar, 1 sanatkâr, 1 bankacı ve 1 amele (işçi) olmak üzere, temsilciler seçip İzmir’e göndermeleri istenmişti. Böyle bir kongre toplanması düşüncesi ve girişiminin nasıl doğduğunu M. Esat Bey, T.B.M.M.’de bir sözlü soruya verdiği cevapta şöyle açıklıyor: *“Ve 12 Kasım 1922’ de Başkumandan Paşa hazretlerine İzmir’den Telgraf çektim. Dedim ki, memleketin iktisadiyatı uzun senelerden beri unutulmuştur. İktisat amilleri (birimleri) dinlenmemiştir. Bu meslek adamlarını dinlemek ve onların dileklerine göre bir iktisat programı meydana getirmek, doğrudan doğruya memleketin vicdanını ve kalbini dinleyerek bir program vücuda getirmek lazımdır. Ve bu çok hayırlı olur. Bu hayırlı işin fahri başkanlığını kabul eder misiniz? diye sordum. Başkumandan Paşa hazretlerinden cevap aldım. Büyük memnuniyetle kabul buyurdular”*. Kongre’nin “Açılış Konuşması”nı Onursal Başkan sıfatıyla Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın yapacağı il ve ilçelere duyurulmuştu. Kongre, Kazım Karabekir Paşa Başkanlığında 15 Şubat yerine 17 Şubat’ta açıldı. Olumsuz iklim ve ulaştırma koşulları nedeniyle 300 kadar temsilci gecikirken doğu illerinden katılım sınırlı kaldı. Kongre, İkinci Kordon’da Osmanlı Bankası depoları olan Hamparsomyan mağazalarının bulunduğu uygun ve geniş bir mekânda düzenlendi. Kongre 17 Şubat Cumartesi günü saat 10.00’da protokol konuşmaları ile başladı. Salonda 1135 seçilip gelen temsilci, bakan, milletvekili, askeri ve sivil üst düzey görevliler vardı. Davetliler arasında sadece 2 büyükelçi, Sovyet Rusya Büyükelçisi Arolof ile Azerbaycan Büyükelçisi İbrahim Abilof vardı. Saat 10:30 civarında G. Mustafa Kemal Paşa iktisadi düşünce tarihimizde çağını yargılayan, yarı sömürge toplum düzeninden kurtulmanın yolunu gösteren ve evrensel önemini hala koruyan eşsiz konuşmasını yaptı. Bazı unutulmaz sözleri şöyledir:

- **“Bir milletin doğrudan doğruya yaşantısı ile ilgili olan, o milletin ekonomik durumudur”**
- **“Tarihimizi dolduran zaferler ve başarısızlıkların tümü, ekonomik durumumuzla yakinen ilgilidir”**
- **“Çağımız tamamen bir ekonomi devrinden başka bir şey değildir”**
- **“...kılıçla fetih yapanlar, sabanla fetihler yapanlara yenilmeğe ve sonunda yerlerini terk etmeğe mahkûmdurlar”**
- **“Kılıç kullanan kol yorulur; fakat saban kullanan kol, her gün daha çok kuvvetlenir ve her gün daha çok toprağa sahip olur”**
- **“Egemenlik demek, şeref demek, namus demek, onur demektir”**
- **“Tam bağımsızlık için şu prensip vardır: Millî Egemenlik, Ekonomik Egemenlik ile pekiştirilmelidir”**
- **“Yüce Kurulunuzla bugün başlamış olan Türkiye İktisat Kongresi çok önemlidir. Çok tarihidir. Nasıl ki Erzurum Kongresi, felâket noktasına gelmiş olan bu milleti kurtarma konusunda, Misak-ı Millî’nin ve Anayasanın ilk temel taşlarını sağlamada neden olmuş, etken olmuş, öncü olmuş ve bundan dolayı**

tarihimizde, millî tarihimizde en önemli ve en yüksek hatırayı yaratmış ise; kongreniz de, milletin ve memleketin yaşantısını sağlayarak, gerçek kurtuluşuna yardımcı olacak kanunun temel taşlarını ve esaslarını ortaya koymak suretiyle tarihte çok büyük bir ad ve çok kıymetli bir yer almış olacaktır”

Kongre, Kazım Karabekir Paşa'nın başkanlığında çalışmalarına devam etti. Kongrenin zamanı ve büyük temsil gücü, İzmir'de toplanması, başta Yunan ve İngiliz basını olmak üzere Avrupa basınında şaşkınlık ve panik yaratmıştı. İktisat Bakanlığı hazırladığı bir küçük kitapçığı, Kongre başlamadan önce katılan temsilcilere dağıtmıştı. Bakanlık, Kongre'nin gündemini belirlemede serbest olduğunu vurguladıktan sonra, bu kitapçıkta sıralanan konuların tartışılmasını önermişti. Bakanlığın dokuz temel konuda temsilcilerden görüş ve öneri istediği anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle her alanda ülkenin karşı karşıya bulunduğu darboğazların nasıl aşılabacağı konularının tartışılması öngörülmüştü. Bakanlık, ikinci kongrenin yer ve zamanının Genel Kurul tarafından karara bağlanmasını istemişti. Kongre temsilcileri; dört meslek grubu olan çiftçiler, tüccarlar, sanayiciler ve işçiler olmak üzere dört ayrı meslek komisyonu şeklinde ayrı ayrı toplanarak çalıştı. Her komisyon Genel Kurula sunulmak üzere meslek kesiminin istek ve önerilerini kapsayan (İktisat Esasları) karar tasarıları hazırladı. Genel Kurul sırayla her meslek komisyonundan gelen istek ve önerileri, 24 Şubat - 4 Mart tarihleri arasında gerçekleştirilen sekiz oturumda görüşüp karara bağladı. Görüşmeler sırasında değiştirme ve ekleme şeklinde düzeltmeler yapılmıştı. Genel Kurul çalışmaları çok çekişmeli geçmişti. Zira her meslek grubu kendi kesiminin istek ve önerilerinin değişmeden kabul edilmesinde ısrarcı olmuştu. 17 Şubat 1923'te başlayan Türkiye İktisat Kongresi 4 Mart'ta tamamlanmıştı. Temsilciler evlerine dönerken; Başkanlık Divanı üyeleri altı gün daha çalışarak kongre kararlarını tutanaklara bağlayan düzenlemeler yaptılar. Kongrede kabul edilen meslek gruplarından gelen görüş ve önerilerin tutanakları ile Genel Kurulun oybirliği ile kabul ettiği 12 maddeden oluşan **“Misak-ı İktisadi”** bastırılarak TBMM Başkanlığına, Başbakanlığa ve İktisat Bakanlığına gönderildi. Bu 12 karar günümüz Türkçesiyle şöyledir:

Madde 1- Türkiye ulusal sınırları içinde lekesiz bir bağımsızlık ile dünyanın barış ve ilerleme unsurlarından biridir.

Madde 2- Türkiye halkı, bağımsızlığını kanı ve canı karşılığında elde ettiğinden, hiçbir şeye feda etmez ve ulusal egemenliğine dayanan Meclis ve Hükümetine daima yardımcıdır.

Madde 3- Türkiye halkı, tahribat yapmaz, imar eder. Bütün çalışmaları iktisaden memleketi yükseltmek gayesine yöneliktir.

Madde 4- Türkiye halkı, tükettiği malı mümkün olduğunca kendisi üretir. Çok çalışır; zamanda, servette ve ithalatta israftan kaçar. Ulusal üretimi sağlamak için gerektiğinde geceli gündüzlü çalışmak kararlılığını gösterir.

Madde 5- Türkiye halkı, servet itibarıyla bir altın hazinesi üzerinde oturduğunun bilinci içindedir. Ormanlarını çocukları gibi sever, bunun için ağaç bayramları yapar; yeniden orman yetiştirir. Madenlerini kendi ulusal üretimi için işletir ve servetlerini herkesten fazla tanımağa çalışır.

Madde 6- Hırsızlık, yalancılık, riya ve tembellik en büyük düşmanımız; tutuculuktan uzak bir dindarlık her şeyde esasımızdır. Her zaman faydalı yenilikleri severek alırız. Türkiye halkı, manevi değerlerine, insanlarına ve mallarına karşı yapılan düşmanca fesat ve propagandalardan nefret eder ve daima bunlarla mücadeleleyi bir ödev bilir.

Madde 7- Türkler, bilgi ve eğitim aşığıdır. Türk her yerde hayatını kazanabilecek şekilde yetişir, fakat her şeyden evvel memleketinin malıdır. Eğitime verdiği önem dolayısıyla Kandil gününü aynı zamanda bir kitap bayramı olarak kutlar.

Madde 8- Birçok savaşlar ve zorunluluklardan dolayı eksilen nüfusumuzun fazlalaşması ile beraber sağlığımızın, yaşamamızın korunması en birinci emelimizdir. Türk, mikroptan, pis havadan, salgından ve pislikten çekinir; bol ve temiz hava, bol güneş ve temizliği sever. Atalarının mirası olan binicilik, nişancılık, avcılık, denizcilik gibi sporların yapılmasına çalışır. Hayvanlarına da aynı dikkat ve ilgiyi göstermekle beraber cinslerini iyileştirir ve miktarlarını çoğaltır.

Madde 9- Türk, dinine, toprağına, yaşamına, devletine düşman olmayan milletlere daima dosttur; yabancı sermayesine karşı değildir. Ancak kendi yurdunda kendi diline ve kanununa uymayan kuruluşlarla münasebette bulunmaz. Türk bilim ve sanat yeniliklerini nereden olursa olsun doğrudan doğruya alır ve her türlü ilişkide fazla aracı istemez.

Madde 10- Türk, açık alın ile serbestçe çalışmayı sever; işlerde tekel istemez.

Madde 11- Türkler hangi sınıf ve meslekte olurlarsa olsunlar, candan sevişirler. Meslek, zümre itibariyle el ele vererek birlikler kurar, memleketini ve birbirlerini tanımak, anlaşmak için seyahatler ve birleşmeler yaparlar.

Madde 12- Türk kadını, öğretmeni, çocukları, İktisadi Misaka göre yetiştirilir.

Ayrıca on binlerce bastırılan “Misak-ı İktisadi” temsilciler aracılığıyla ülkenin her köşesine gönderildi. Camilerde hutbelerde okutulması, çarşı-pazarlarda görünecek uygun yerlere astırılması ve basılacak her türlü kitapların ilk sayfalarına konması hususunda Başkanlık Divanı ilgililere duyuru yapma kararı almıştı. Başkanlık Divanı, İkinci Kongre'nin zamanı ve yeri hakkında karar alamamış ve yetkiyi Hükümete bırakmayı uygun görmüştü.

Erdinç TOKGÖZ

KAYNAKÇA

ACAROĞLU, Türker, **Açıklamalı Atatürk Kaynakçası-II**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1981.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, **Tek Adam Mustafa Kemal, C.3, 1922-1938**, Remzi Kitapevi, İstanbul 1975.

<http://tr.wikipedia.org>

İNAN, Afet, **İzmir İktisat Kongresi**, TTK Yayınları, Ankara 1989.

MUMCU, Ahmet, **Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi**, Ankara 1973.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turkiye-iktisat-kongresi/?pdf=3297> adresinden erişilmiştir